

Het probleem van relevantie

Mijn vorige Actueel¹ sloot ik af met de belofte iets meer te zeggen over de relevantie van de Bijbelse boodschap. Wat is relevantie en waarom staat de relevantie van de Bijbelse boodschap vandaag onder druk? Om die tweede vraag te beantwoorden is het nodig om eerst dieper in te gaan op het *probleem* van relevantie.

Relewant wil zeggen: waardevol, betekenisvol. Maar wanneer is iets relevant? Je zou het zo kunnen zeggen: iets is relevant wanneer het waar is. Dit klinkt als een open deur, maar het is van belang om deze samenhang te zien.

Relevantie en waarheid

De dokter die met de mededeling komt dat je ernstig ziek bent, verkondigt een relevante boodschap. Wanneer? Als datgene wat hij zegt op waarheid berust. Een waarheid die gebaseerd is op feiten: uitslagen van bloedonderzoek, MRI- of PET-scans, et cetera. Op basis hiervan zegt een dokter in een zogenaamd slechtnieuwsgesprek datgene wat gezegd móet worden (feitelijk, objectief). Namelijk: 'we hebben geconstateerd dat u ernstig ziek bent en dat u om uw leven te redden behandeling x nodig hebt'. De relevantie van de boodschap van de dokter heeft dus te maken met het feit dat de boodschap waar is. De andere kant is dat je als ontvanger deze waarheid ook moet aannemen. Pas als de ontvanger erkent dat de dokter de waarheid spreekt kan de juiste behandeling levensreddend zijn. Deze erkenning heeft te maken met het feit dat je de deskundigheid en autoriteit van de dokter accepteert.

Er zijn mensen die de deskundigheid van artsen betwisten en daarmee ook de waarheid van hun boodschap

Dit is ook van toepassing op de Bijbelse boodschap (in het vervolg gebruik ik de term 'de Bijbelse boodschap' synoniem met 'Woord van God' of 'datgene wat de Bijbel te zeggen heeft'). God spreekt met autoriteit en deskundigheid via de

God spreekt met autoriteit en deskundigheid via de Bijbelschrijvers over onze redding. Deze boodschap is levensreddend

Bijbelschrijvers over onze redding. Deze boodschap is levensreddend. De relevantie van de boodschap ligt in het feit dat de boodschap waar is. Maar deze waarheid moet ook erkend worden.

Het probleem van onze tijd

Wat is nu het probleem van onze tijd? De opvatting die ingang heeft gevonden, is dat er pas sprake is van waarheid als ik het ervaar of voel als waar. Dat betekent ook dat deskundigheid en vakmanschap nietszeggend zijn geworden. Een deskundige die 'van buiten' (extern) tegen jou zegt hoe een en ander in elkaar zit en wat goed voor jou is, is verdacht. Waarheid is verbonden met wat jij persoonlijk vindt of 'van binnen' voelt (intern). Waarheid komt daarmee te liggen aan de subjectkant in plaats van aan de objectkant. De gevolgen hiervan zijn in onze maatschappij zichtbaar.

Er zijn mensen die de deskundigheid van artsen betwisten en daarmee ook de waarheid van hun boodschap. Uit de coronatijd zijn verhalen bekend van mensen die op de IC lagen vanwege een coronabesmetting, maar desondanks aan hun eigen waarheid vasthielden: ze hadden geen corona. Maar ook rechters, leraren, hulpverleners krijgen te maken met mensen die hun deskundigheid in een kwaad daglicht stellen omdat ze hun eigen waarheid erop nahouden. Allemaal het gevolg van het feit dat waarheid niet meer als objectief gezien wordt, maar als subjectief. Wat jij waar *vindt*, op basis van jouw gevoel, intuïtie, ervaring, dát zijn de feiten. En daarmee is iedereen zijn eigen deskundige geworden.

Maar als waarheid subjectief is, dan wordt relevantie dat ook. Dat kan niet anders. En dat betekent: niet datgene wat gezegd móet worden *op basis van feiten* (objectief) is relevant, maar wat gezegd moet worden *op basis van gevoel en intuïtie* (subjectief) is relevant. Relevant is wat jij (persoonlijk, subjectief) als relevant ziet of ervaart. Jij bent de scheidsrechter die bepaalt wat waardevol en goed en belangrijk voor je is of niet.²

De Bijbel heeft het moeilijk

Dit feit alleen al maakt dat de Bijbel het in onze tijd moeilijk heeft. Een woord en een boodschap die 'van buiten' komen met God als 'deskundige' kan ik naast me neerleggen. Iets kan niet slecht zijn als het goed voelt. En andersom: iets kan niet goed zijn als het strijdt met mijn innerlijke overtuiging en gevoelens. Vandaar dat de Bijbel in veel opzichten niet relevant lijkt voor vandaag en voor mij als persoon. Het is niet verwonderlijk dat de groep mensen die de kerk vaarwel zegt en het evangelie als niet relevant ervaart in onze dagen almaar groter wordt.

Relevantie en hedendaagse context

Maar dit is nog niet het hele verhaal. Er is nog iets waardoor de Bijbel het vandaag moeilijk heeft. Als het gaat om woorden heb je altijd te maken met een context: een bepaalde situatie, setting of omstandigheid waarin die woorden gesproken, geschreven en gehoord worden. Ook dit klinkt weer als een open deur. Maar in onze tijd heeft die context een prominente betekenis gekregen.

Contextueel denken

In onze tijd is namelijk sprake van, wat ik zou noemen: contextueel denken. Onder invloed van het postmodernisme (of door anderen genoemd: het hypermodernisme) wordt 'de eenheid van het menselijke geslacht ontkend'.³ Vroeger ging

1 'Is er iets mis met *Vrede op aarde?*', in: *Nader Bekeken* jrg. 31, nr. 1, jan. 2024, p. 6-9.

2 'In de hedendaagse context is 'goed' geen externe maatstaf die we aanleggen. In de context van vandaag zijn we eerder onze eigen maatstaf.' (Isolde Charim, *Narcisme. Over vrijwillige onderwerping*, 2023, p. 190. Een zeer belangrijk boek, waar ik een volgende keer meer over wil schrijven.)

men uit van de gedachte dat er sprake was van een eenheid en dat de menselijke natuur overal dezelfde was. Dat betekende dat mensen elkaar, ongeacht verschillen in tijd, cultuur, ras en geslacht, konden begrijpen. Tegenwoordig wordt daar niet meer van uitgegaan. Een uitgebreid citaat:

Eenheid en universalisme worden vervangen door fragmentatie en groepsvorming. De vrouw profileert zichzelf tegenover de man, de zwarte tegenover de blanke, de homoseksueel tegenover de heteroseksueel, en de ene etnische groep tegenover de andere. En dat is niet alles. Postmodernisten vertellen ons dat mensen van verschillend geslacht en ras anders *denken* en de werkelijkheid anders *zien*. Dit betekent dat iets ergers dan een Babylonische spraakverwarring onder ons heeft plaatsgevonden. We spreken niet alleen verschillende talen, we kunnen zelfs elkaars woorden niet vertalen om zo communicatie weer mogelijk te maken.⁴

Kort samengevat: tegenwoordig wordt benadrukt dat iedereen een eigen unieke context heeft die met die van niemand te vergelijken is. Die bepaalt je denken en je kijk op de werkelijkheid. En omdat jij nu, hier en vandaag leeft, is dat wat vóór jou gebeurd is, niet interessant. De geschiedenis begint als het ware bij jou.

Evolutionair denken

Hier komt nog iets bij. Er is in onze tijd niet alleen sprake van contextueel denken, maar ook van evolutionair denken. De evolutietheorie is gemeengoed geworden. In alle gaten en kieren van ons bestaan heeft deze theorie ingang gevonden. Dit heeft invloed op ons wereldbeeld,⁵ en daarmee op ons denken. In de evolutietheorie komt namelijk de gedachte mee dat de geschiedenis van het leven in het algemeen progressie vertoont. Evolutie betekent dat er op een bepaalde manier vooruitgang heeft plaatsgevonden.⁶

Evolutionair denken betekent dat je uitgaat van de gedachte dat alles in onze tijd verder is dan de tijd daarvoor, die weer verder was dan de tijd dáárvoor. We zijn doorontwikkeld: we weten meer, we kunnen meer. Hoe ook precies, er is altijd sprake van vooruitgang.

Een dodelijke combinatie

Hierboven kon ik een en ander slechts kort aanstippen. Maar ik hoop dat duidelijk is geworden dat in onze tijd sprake is

van een serieus probleem als het gaat om de relevantie van de Bijbelse boodschap. Bovengenoemde ideeën over waarheid, contextueel en evolutionair denken versterken elkaar namelijk.

In de eerste plaats: als waarheid subjectief is, met mijn gevoel als kompas en maatstaf, is alleen dat relevant wat overeenkomt met mijn innerlijke overtuiging en intuïtie. Iets wat daarmee in strijd is kan nooit relevant zijn. Op basis van mijn subjectieve oordeel klopt de Bijbel op bepaalde punten niet (meer).

In de tweede plaats: als het een vaststaand (objectief!) feit is dat ieders denken en kijk op de wereld bepaald wordt door zijn of haar eigen context, dan moeten we daarmee rekenen. Ook als het gaat om het lezen van de Bijbel. Benadrukt wordt dat de Bijbelschrijvers schreven in een bepaalde context, en dat onze tijd totaal anders is. Sterker: de beschaving is in onze tijd verder dan in de tijd van de Bijbel. Er zijn dingen veranderd, verder ontwikkeld en dat moet meegenomen worden bij het lezen van de Bijbel, zo is de gedachte.

Maar juist die dingen (subjectieve waarheid en contextueel/evolutionair denken) vormen een dodelijke combinatie voor de Bijbelse boodschap. Immers, het maakt het legitiem dat het gevoel meespeelt als het gaat om waarheid en dus om de relevantie van de Bijbel. En dat wordt vervolgens bevestigd en nog eens versterkt door de gedachte dat onze context totaal anders is dan de context van de Bijbel. Deze combinatie noem ik dodelijk omdat hiermee de Bijbel op een dood spoor wordt gezet. In plaats van dat de boodschap ons gevoel corrigeert en onze context bekritiseert, is het andersom. Ons gevoel corrigeert de boodschap van de Bijbel en onze context bekritiseert de context van de Bijbelschrijvers.

Wat staat ons te doen?

Ik kan me voorstellen dat dit beeld somber stemt. Is de Bijbel hiermee niet ten dode opgeschreven voor de hedendaagse moderne mens? Heeft Hij nog wel iets te zeggen voor de moderne mens? Precies dat is de vraag. In ieder geval is mijn diepste drijfveer voor het schrijven van dit artikel de geloofsovertuiging dat we in de Bijbel te maken hebben met het Woord van God. Een woord met autoriteit dat ons in de waarheid leidt. Gaan we mee in het moderne denken dat ons als iets vanzelfsprekends wordt voorgehouden, dan betekent dit onherroepelijk dat de waarheid verdampt en de Bijbelse boodschap irrelevant wordt.

**Steeds meer ouders
onthouden hun kinderen
het mazelenvaccin, met
alle gevolgen van dien.
Maar de medische wereld
past de boodschap
niet aan**

Het is goed om hier het voorbeeld van de dokter nog eens te noemen. Wat doet een dokter wanneer mensen zijn boodschap als irrelevant van de hand wijzen? We zien momenteel dat steeds meer ouders hun kinderen het mazelenvaccin onthouden, met alle gevolgen van dien. Maar de medische wereld past de boodschap niet aan. Integendeel. Rekening houdend met deze ontwikkeling in de maatschappij wordt alles op alles gezet om duidelijk te maken dat de boodschap relevant is. Precies dat lijkt mij ook de weg als het gaat om de Bijbelse boodschap en de relevantie ervan voor de mensen vandaag. We hebben daarbij te maken met twee kanten. Aan de ene kant met het Woord van God, zeg maar: de boodschap-kant. En aan de andere kant met de mensen van vandaag: de ontvangers-kant. Rekening houdend met deze ontvangers-kant in een maatschappij waarin subjectiviteit en context de toon aangeven, zullen we moeten aantonen dat de boodschap van de Bijbel relevant is. Dus niet de boodschap relevant maken, maar voor de relevantie van de boodschap uitkomen (en daarmee de strijd aangaan vóór objectiviteit van de waarheid en tegen superioriteit van je eigen context). Dat lijkt mij de weg.

Maar daarover een volgende keer meer. ■

3 Frederika Oosterhoff, *Het Postmodernisme in bijbels licht*, Bedum, 2004, p. 23.

4 Idem, p. 23 (cursivering in het origineel).

5 'Darwins ontdekking ondermijnt de speciale status van de mens. Wij zijn niet geschapen naar het evenbeeld van een opperwezen, maar het resultaat van een blind en algoritmisch proces van natuurlijke selectie, Chris Buskes, *Evolutionair denken. De invloed van Darwin op ons wereldbeeld*, Amsterdam, 2006, p. 4.

6 Zie voor de discussie hierover: hoofdstuk 16 in: Chris Buskes, *Evolutionair denken*, p. 403-430. Hoewel Darwin zelf ambivalent was op dit punt geeft Buskes toch wel een duidelijk citaat van hem weer: 'De bewoners van iedere opeenvolgende periode in de geschiedenis in de wereld hebben hun voorgangers verslagen in de competitie voor het leven en staan, in zoverre, hoger op de ladder der natuur', idem, p. 406.

